

AHLÂKÎ AÇIDAN OLUMLU TUTUM VE DAVRANIŞLAR

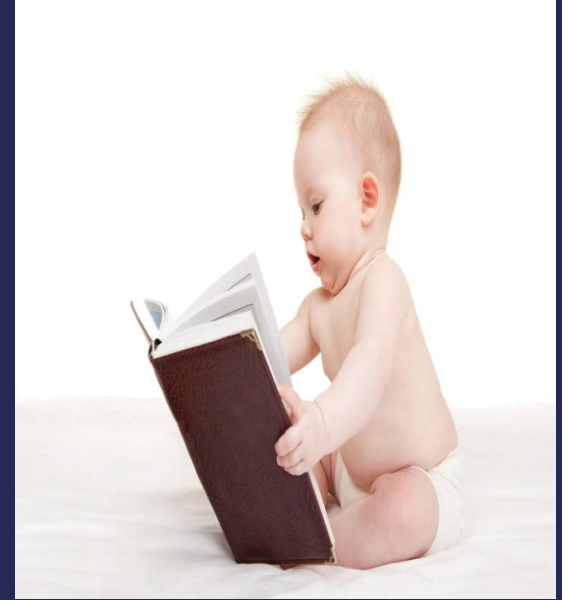
Türker GÖKSEL

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

AHLÂKÎ AÇIDAN OLUMLU TUTUM VE DAVRANIŞLAR

- Olumlu tutum ve davranışlar ya da iyi ahlâk kuralları olarak kabul edilen kurallar bireyin yapması istenen kurallar manzumesidir.
- Bu kurallar bireyin içerisinde doğduğu toplumda hazır bulunduğu, başta aile ortamı olmak üzere, eğitim-öğretim kurumları ve sosyal çevre ilişkileri sürecinde öğrenilen/kazanılan, yapılması lazım geldiğine itibar edilen davranışlardır.

AHLÂKÎ AÇIDAN OLUMLU TUTUM VE DAVRANIŞLAR

- İnsan yaradılışı itibariyle bu kurallara uymaya meyillidir.
- Bundan dolayıdır ki, dünyanın her tarafında ortalama akla sahip olan her birey bu kurallara uyulması konusunda uzlaşa içerisindedir.
- Bu uzlaşının doğal sonucu olarak bir birey dünyanın neresine giderse gitsin bu kurallara uyduğu takdirde, o topluma hızlı bir şekilde uyum sağlar ve itibar elde eder.

AHLÂKÎ AÇIDAN OLUMLU TUTUM VE DAVRANIŞLAR

- Bu çerçevede olumlu tutum ve davranışlar ya da iyi ahlâk kuralları denildiğinde hangi tutum ve davranışların kastedildiğinin bilinmesi önem kazanmaktadır.
- İnsanlığın ve özelde Türk milletinin tarihten günümüze adeta imbikten süzerek, damıtarak getirdiği iyi ahlâk kurallarının başlıcaları şunlardır:

AHLÂKÎ AÇIDAN OLUMLU TUTUM VE DAVRANIŞLAR

- “Dürüst ve Güvenilir Olmak”,
- “İffet ve Hayâ Sahibi Olmak”,
- “Adil Olmak”,
- “Cömert Olmak”,
- “Kanaatkâr Olmak”,
- “Tevazu Sahibi Olmak”,

AHLÂKÎ AÇIDAN OLUMLU TUTUM VE DAVRANIŞLAR

- “Sabırlı Olmak”,
- “Sevgi ve Saygı Göstermek”,
- “Merhamet ve Şefkat Sahibi Olmak”,
- “Cesaretli Olmak” şeklinde sıralanabilir.
- İyi ahlâk kuralları muhakkak ki burada sıralananlardan ibaret değildir.
- Burada belli başlıları üzerinde durularak meselenin özü verilmeye çalışılacaktır.

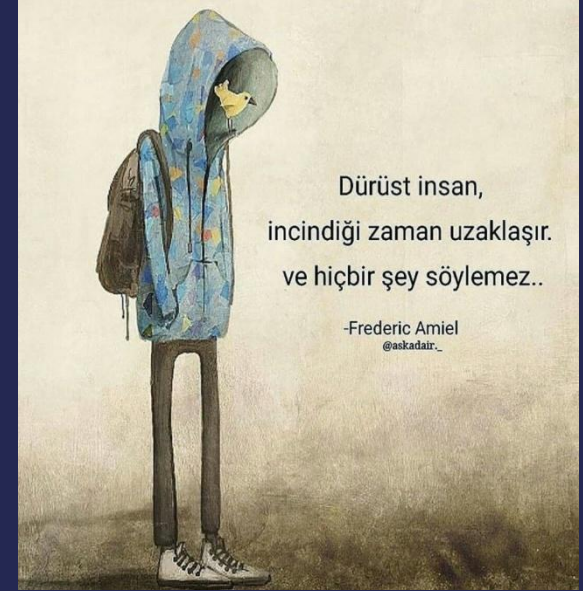
4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- İnsan kendi gelişimi içerisinde kendisiyle barışık olması lazım gelen varlıktır.
- Dolayısıyla bu barışıklık insanın kendi hayatına dair duygu, düşünce ve tercihleriyle eylemleri arasındaki tutarlılığa bağlıdır.
- Bu durum insanın toplumla olan münasebetlerinde de geçerlidir.

4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- Toplumun çoğunluğunun itibar ettiği duygu, düşünce, tercih ve eylemlerle; bireyin duygu, düşünce, tercih ve eylemleri arasındaki uyum kişiye toplum içerisinde saygınlık sağlar.
- Burada önemli olan doğrunun ne olduğu ve herkesin kendisine ait doğrularının olup-olmayacağı ya da doğruların toplumdan topluma değişip-değişmeyeceği gibi sorulardır.

4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- Aslında insan, dünyaya geldiğinde başta aile çevresinin sonra eğitim/öğretim kurumlarının ve içinde yaşadığı toplumun değerleriyle tanışır.
- Bu süreç insanın kendi kimliğinin oluşumu sürecidir.

4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- Bu açıklamadan da çıkarılacağı üzere doğru olarak nitelenebilecek durum bireyim hem iç dünyasında hem de toplumla olan ilişkilerinde duygu, düşünce ve tercihleriyle, bunların somutlaşması olan davranışları arasındaki ahenk, uyum, tutarlılıktır.
- Demek ki her insan kendi kafasına estiği gibi hareket etmekle doğru davranmış olmaz.

4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- Bir kişinin doğruluğu/dürüstlüğü, onun aklî ve de aşkın değerlere uygun duygu, düşünce, tercihlere sahip olması ve bunlarla ters düşmeyecek davranışları düzenli olarak tekrar edebilme becerisidir.

4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- Yalan konuşmamak, hile yapmamak, mesaiye ve sözüne sadık olmak, işini özenle yapmak, ayrımcılık yapmamak, emanete sahip çıkmak vb. tutum ve davranışlar kişinin doğru/dürüst olduğunun alâmeti olarak kabul edilir.

4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- Güven ise bir insanın muhatabına karşı geliştirdiği duygudur.
- Bu açıdan bir sebep olmaktan çok sonuç olarak durmaktadır.

4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- Her ne kadar potansiyel olarak önümüze gelen her insana güvenle yaklaşmamız beklenirse de, karşı tarafın, zamana bağlı olarak güvenilir olduğunu duygu, düşünce, tercihleriyle ve de bunlarla orantılı davranışlarıyla teyit etmesi diğer bir deyişle ispat etmesi gerekmektedir.

4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- İşte tam da bu noktada kişinin doğru/dürüst olması önem kazanmaktadır.
- Zira dürüst bir insan, muhatabında kolaylıkla güvenilir hissi oluşturabilmektedir.
- Mevlana Celaleddin Rumî'nin “Ya görüldüğün gibi ol, ya da olduğun gibi görün” demesinin sebeplerinden biri bu olabilir.

4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- Güvenilir bireylerden oluşan toplumda ilişkiler daha düzeyli olmakta ve düzeyli ilişkiler sayesinde düzen daha kolay korunabilmektedir.
- Bunun da sebebi insanların güvendikleri insanlarla bir arada olmayı arzu etmeleri, güvenmedikleriyle ilişki kurmaktan kaçınmalarıdır.

4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- Ticarete dürüst olmak ve dürüst kalabilmek o kadar büyük çabayı gerektiren bir mücadele olmalı ki Hz. Peygamber'in: “Alış-verişlerinde doğru davranan, dürüst, güvenilir (emin) Müslüman tacirlerin ahiret yurdunda peygamberler, siddıklar ve şehitlerle birlikte bulunacaklardır.” hadisi ticarete dürüstlüğün sağladığı yüksek mertebeyi müjdelemektedir.

4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- ❑ Aldatma ve yalan, işin tabiatına aykırılık arz ettiği için bir gün mutlaka kendisini hissettirir.
- ❑ Aldatma ve yalan gibi ahlâksız tutumlar da çabuk yayılma özelliğine ve bu yüzden büyük bir etkiye sahiptir.
- ❑ Dolayısıyla hızlı bir müşteri kaybını beraberinde getirir.
- ❑ Müşterisini kaybeden de ticari hayatını bitirir.

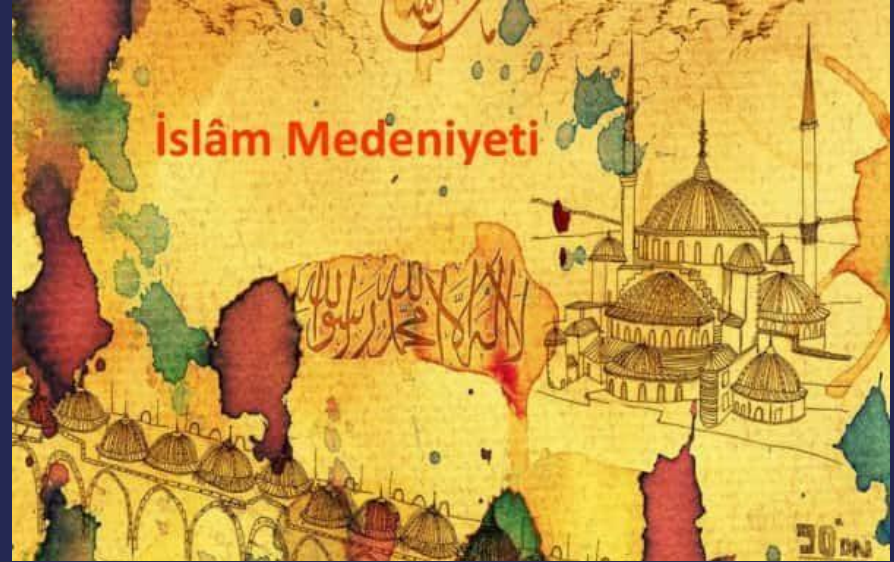
4.1.Dürüst ve Güvenilir Olmak

- ❑ İşini iyi yapan insanlar dünyanın her tarafında kıymetlidirler.
- ❑ İnsanlar, işlerini titizlikle yapma ahlâkına sahip olmakla toplumsal düzenin temini ve devamına katkı sağlamak kadar yer yer hayatların kurtulmasına da vesile olurlar.

4.2. İffet ve Hayâ Sahibi Olmak

- Ahlâkî kavram olarak iffet, İslam kültüründe tok gözlülüğü ve eldekilere kanaat etmeyi de anlatan bir kavramdır.
- Bu anlamda hangi cinsten olursa olsun insan, iffetini korumak ve öngörülen kurallar etrafında bu ilişkiyi sürdürmek durumundadır.

4.2. İffet ve Hayâ Sahibi Olmak

- İffetli olmak anlamında insanın öncelikle kendi iffetini korumak yükümlülüğü vardır.
- Bu yükümlülük, onun kendisine emanet edilmiş bedeninin fizyolojik kabiliyetlerini ulu-orta, keyfe keder kullanmaması/kullandırtmaması anlamına gelir.

4.2. İffet ve Hayâ Sahibi Olmak

- ❑ İffet kavramı geniş anlamda ele alındığında cinsellikten öte bireyin davranışlarında ölçülü olması kastedilir.
- ❑ Her halükârda ilişkide bulunduğumuz diğer bireylerin haklarına saygı göstermek iffetli olmanın bir neticesidir.

4.2. İffet ve Hayâ Sahibi Olmak

- ❑ Örneklendirilecek olursa bir kimsenin başka bir kimseye şiddet uygulamaması, başkasına ait varlıklara haksız müdahalelerde bulunmaması ya da diğer kişiler hakkında yerli yersiz konuşmalar yapmaması, onlarda olmayan sıfatlarla onları itham etmemesi vb. davranışlar iffetli olmanın tezahürleridir.

4.2. İffet ve Hayâ Sahibi Olmak

- Bu durumun özlü bir şekilde izahı anlamında Türk tasavvuf geleneğinde Hacı Bektaşî Veli'nin “Eline, beline ve diline sahip ol” ikazıyla insanları iffetli olmaya davet ettiği düşünülmektedir.

4.2. İffet ve Hayâ Sahibi Olmak

- Hayâ kavramı da anlamını inanç değerlerinden alan bir kavramdır.
- İslamiyet'in ana kaynağı olan Kur'ân-ı Kerim'de hayâ kavramının iffet ve terbiye gereği utanma ve sıkılma anlamlarının yanı sıra çekinme manasında da kullanıldığı görülmektedir.

4.2. İffet ve Hayâ Sahibi Olmak

- Hayâ duygusu tıpkı iffet gibi insanı ölçülü davranmaya iten bir unsurdur.
- Ölçsüzlüğün bir toplumun huzuru açısından önemi düşünüldüğünde insanların hayâ duygusuna sahip olmaları ve buna bağlı olarak ölçülü hareket etmelerinin ne denli önem taşıdığı rahatlıkla anlaşılır.

Dinin İki Temeli;
İffet ve Hayâ

4.2. İffet ve Hayâ Sahibi Olmak

- Hayâ duygusundan yoksun olan bireylerin çoğunlukta olduğu toplumlarda sosyal problemlerin giderek yoğunlaştığı ve hatta tek başına hukukî yaptırımların çözüm için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

4.2. İffet ve Hayâ Sahibi Olmak

- Bu konuda Hazreti Peygamberin (sav), “Her bir dinin kendine has bir ahlâkı vardır, İslâm’ın ahlâkı hayâdır ” ve
- “Edepsizlik ve çirkin söz girdiği şeyi çirkinleştirir. Hayâ ise girdiği şeyi güzelleştirir” şeklindeki nakilleri hayâ olgusunun değerini oldukça açıklayıcıdır.

4.3.Adil Olmak

- “Adalet” kelimesinin “Doğru olmak, doğru davranmak, ‘adâletle hükmetmek, eşitlemek” anlamlarında kullanılan “adl” fiilinden türetildiği ifade edilmektedir.

4.3.Adil Olmak

- Bireyin yaşamı süresince karşılaştığı olaylarda “Adalet” kelimesinin anlamına uygun davranışlar sergilemesi eylemi “Adil olmak”, bizatihi bu tarzda eylemleri sergileyen kişiye ise “Adil Kişi” denilir.
- Adil olmayan kişi, hükümleriyle ya da davranışlarıyla muhataplarına zulmetmiş olacağından “Zalim” olarak sıfatlandırılır.

İyi Olmak Kolaydır,
Zor Olan Adil Olmaktır

4.3.Adil Olmak

- Devlet ve toplum hayatındaki işlevi itibariyle adalet mekanizması son derece önemlidir.
- Dolayısıyla yargı mensuplarının da adil olmak hususunda hem görev hem de sorumluluk bilinci içerisinde hassas olmaları gerekir.

4.3.Adil Olmak

- Aksi halde bireylerin devlete olan güveni sarsılır ki, bu bir devlet açısından kabul edilebilecek bir durum değildir.
- Bu durumu izah etmek açısından olsa gerek meşhur Selçuklu veziri Nizam'ül Mülk, “Siyasetnâme” isimli eserine “Bir devlet küfürle ayakta durur, fakat zulümle ayakta durmaz” cümlesiyle başlar.

4.3.Adil Olmak

- **Adalet, devlet hayatının sadece yargıya ilişkin kısmının değil aynı zamanda yasama ve yürütmenin de vazgeçilmezidir.**
- **Bu sebeple kamuyu temsilen hangi alanda olursa olsun kamu görevlilerinin taşımaları gereken en önemli özellik adalete saygılarının olması ve uygulamalarında adil olmalarıdır.**

4.3.Adil Olmak

- Devlet hayatında taşıdığı önem kadar sivil hayatta da en vazgeçilmez değer adalettir.
- Aile içi ilişkilerden sportif müsabakalara, ekonomik bölüşümden iş hayatındaki düzenlemelere, eğitim faaliyetlerinden mahalli hizmetlere kadar sivil, sosyal hayatın her alanında da adaletin hâkim olması lüzumu vardır.

4.4.Cömert Olmak

- Eldeki imkânları meşru ölçüler içinde, gönüllü olarak ve karşılık beklemeden başkalarının yararına sunma eğilimine cömertlik adı verilir.
- Hayat serüveninde insanın eline az veya çok değişik imkânlar geçebilmektedir.

4.4.Cömert Olmak

- Genellikle bu imkânlar maddi birikimler olarak somutlaşır.
- Bu birikimlerin helal daire içerisinde kişinin emeğinin ürünü olması icap eder.
- Bu birikimlerden, ihtiyaç sahibi olanlara herhangi bir karşılık beklemeksizin vermek, onların mağduriyetlerinin giderilmesine vesile olmak cömertliğin somutlaşmış halidir.

4.4.Cömert Olmak

- Burada önemli olan verilenin karşı tarafta psikolojik bir ezikliğe ve bir vesayete sebep olmamasıdır.
- Bununla birlikte yapılan cömertliğin ifşa edilmesine hiç gerek yoktur. Tâbir-i caizse sağ elin verdiğiinden sol elin haberinin olmaması inceliğiyle cömertliğin yapılması gerekir.

4.4.Cömert Olmak

- Cömertlikten, maddi paylaşımlar anlaşılacağı gibi manevi paylaşımlar da anlaşılabilir.
- Bu açıdan bir insanın sahip olduğu bilgiyi, birikimi ve tecrübeyi ihtiyacı olanlarla paylaşması da cömertlik olarak değerlendirilebilir.

4.4.Cömert Olmak

- Elimizdeki imkânı diğerk insanlarla paylaşmak bir veya birkaç defaya özgü bir tutum olduğu takdirde bu cömertlik olarak değerdendirilmez.
- Bir yardımın veya bir paylaşımın cömertlik olarak nitelendirebilmesi için bu tip tasarrufların bir alışkanlık, huy haline gelmesi gerekmektedir.
- Empati yapmak suretiyle paylaşmak insanın psikolojisinde de olumlu etkiler meydana getirir.

4.4.Cömert Olmak

- Veren el, alan elden üstün olduğuna göre, muhakkak ki cömert insan, cimriye göre daha faziletlidir.
- İnsanları saygıya, hürmete layık hale getiren güzel ahlâk olduğu gibi, kelimeleri de sevimli kılan onlara yüklenen manadır.

İLETİŞİM

 tgoksel@aku.edu.tr

 tgoksel55@hotmail.com

 twitter.com/tgoksel55

 [instagram.com/turker_goksel/](https://www.instagram.com/turker_goksel/)

